

cialis hominum, qui nihil est aliud quam applicatio et determinatio ordinis moralis.

Dixi *dummodo justæ sint*, secus enim vim obligandi non obtinent: ita tamen ut, si injustæ sint ex parte materiæ, præcipiendo vel prohibendo aliquid repugnans legi naturali vel divinæ positivæ, quæ supereminet legi humanæ, non liceat eisdem obedire; si vero injustæ sint ex parte finis, vel auctoris, vel formæ, licet quidem eis obedire, sed non obligant, nisi forte per accidens, ad vitandum scandalum, vel majora nocumenta.

Infertur ex his, leges humanas, quæ constitutioni et independentiæ Ecclesiæ, quæ jure divino ipsi debetur, aut etiam aliis præceptis Christi, ut prædicationi fidei, sacramentorum administrationi, indisolubilitati matrimonii, auctoritati et jurisdictioni spirituali episcoporum, aut his similibus adversantur, nullam vim obligandi sibi vindicare, quippe quibus deest justitia ex parte materiæ.

SECTIO SECUNDA.

DE ONTOLOGIA SEU ETHICA SPECIALIS

CAPUT PROÆMIALE

DE OFFICIO ET JURE IN GENERE

ARTICULUS PRIMUS

Notiones generales circa jus et officium.

I.^a *Jus*, prout nomen ipsum sonat et exprimit, illud est, quod alicui regulæ conformatur; diximus autem, humanorum actuum regulam in moralibus esse legem: unde quodlibet jus implicat rationem convenientiæ et adæquationis legi. Quæ tamen convenientia, vel positiva, vel mere negativa esse potest. Positiva quidem ad legem convenientia facultatem parit aliquid tum agendi, tum ab alio exigendi; quia enim lex naturalis positive jubet vitam servare, ideo jus mihi adest circa ea omnia, quæ ad hujusmodi finem obtinendum omnino necessaria veniunt. Negativa vero convenientia moralem inducit facultatem actum vel adhibendi, vel prætermittendi: sic ex eo quod naturalis lex nec præcipit nec prohibet, me possidere prædium A, seu vestem hujus vel illius formæ gerere, jus habeo sustinendi aut alienandi prædii A possessionem, sive per venditiones, sive per cessiones aut quasvis alias commutationes, quemadmodum et forma B in veste utendi, vel omissum actum faciendi.

Duplex hoc jus homini competit tamquam possibilis actus

subjecto. Cum vero ulterius queat homo spectari velut *terminus* actus seu omissionis hominis alterius, sic inde oriri potest a lege jus ab alio aliquid exigendi. Ita, ex. gr., vi legis naturalis præcipientis filio parentum honorationem ac sustentationem, inest patri, prout ejusdem præcepti objecto sive termino, jus ad actus A vel B a filio efflagitandos.

2.^a *Attributa*, seu potius signa, communiter juri annexa hæc sunt:

a) *Vis coactiva*, quia quodlibet jus ex natura sua virtutem requirit compotem ad tenendam firmandamque ejusdem executionem: quæ quidem legalis coactionis vis vel in individuo, vel in communitate est, pro diversorum jurium distinctione. Considerandum tamen est, coactionem exercitium tantum juris attingere, non autem ipsiusmet esse sive propriam essentiam, quæ immutabilis est, sicut et naturalis lex, a qua directe vel indirecte procedit; jura enim, quæ ab humana lege immediate oriuntur, in naturali radicitus sistunt, ac (si velis) in æterna, quæ humanæ legi potestatem conferunt et moralem quasi virtualitatem ad statuenda jura et officia necessariam. Si enim coactio filium inhibeat ab exhibendis patri honore atque auxiliis, quorum ei jus inest, non equidem hujusmodi jus idcirco deficiet, sicut nec iudex poenam infligendi homicidæ jus amittit, etiamsi per coactionem prohibeatur ab exercenda et ab adhibendis ad hoc pertinentibus.

b) *Collisio*, quæ circumstantiis quibusdam oriri contingit inter duo jura eandem materiam respicientia. Hæc revera collisio apparens tantum est; nam, sicut veritas veritati non opponitur, ita nec juri jus nisi improprie, in quantum, scilicet, idem potest esse materia sive objectum legum, quarum obligandi vis inæqualis existat, quippe altera earum ad moralem ordinem spectat hic et nunc.

c) *Limitatio* juris provenit ex ejus ordine ad aliorum jura agentisque officia. Universale jus bona exteriora possidendi atque iisdem utendi restringitur ob aliorum concretum jus, qui eorundem bonorum dominium et proprietatem facto

aliquo humano vel sociali acquisierunt. Jus utendi re familiari in homine religioni votis sacrato restrictum manet, propter officia peculiare sui status conditiones comitantia. Quo duplici exemplo simul ostenditur, juris limitationem seu determinationem, quandoque quidem ex libera subjecti voluntate, quandoque vero ab actu, præter ejusmodi liberam voluntatem, profluere.

3.^a Quemadmodum, inquirentes ac statuentes originem et principium moralitatis actus humani, vidimus, quod, quamvis origo proxima atque immediata causa ejusdem sit ratio, primigenia vero et fundamentalis est lex æterna, tamquam Dei rationis ac voluntatis quoad mundum manifestatio, præcipue autem secundum quod in æterna lege continetur necessarius ordo hominis ad Deum ceu finem ultimum; ita etiam dicendum videtur, juris rationem sufficientem *a priori*, atque primariam simplicemque originem esse ordinem ipsum hominis ad Deum, veluti naturæ ac virium ejusdem hominis ultimum finem. Unde fundamentale ac universalius hominis jus, quod nempe, radix atque universalis conditio quorumcumque concretorum singulariumque jurium est existimandum in potestate agendi, prætermittendi ac exigendi, quidquid necessarium est ad assequendam finalem hominis conjunctionem cum Deo, Bonitate summa, infinita Veritate et Perfectione suprema, situm ac imbibitum exstat. Quodcumque humanum jus, a præstantiore ad imum, explicite vel implicite, directe aut indirecte, continet aliqualem relationem ad prædictam potestatem, quæ omne verum jus (ut ita dicam) *informat*. Sicut entis ratio in qualibet perceptione ex necessitate continetur, et similiter principium contradictionis in quocumque universali ac scientifico judicio, ita dicere oportet, ordinem hominem inter et Deum tamquam ultimum finem, perinde ac primarium jus eundem ordinem exequendi, contineri et veluti imbibitum haberi in quovis humano jure, quæcumque demum sit forma hujus concreta.

4.^a Cum tam moralis ordo universalis, quam ordo seu subjectio hominis ad Deum tamquam finem ejus ultimum,

jura quædam sint incommutabilia, necessaria atque inviolabilia; ita etiam esse oportet jus, ut sic, videlicet, in quantum sub eo prædictus ordo moralis ac respectus hominis ad Deum continetur. Hæc tamen inviolabilitas, cuilibet juri generatim respondens, sic spectata modum habet ac differt, prout ipsius cum jure fundamentali convenientia magis aut minus remota, indirecta et imperfecta se habet; ita juris immutabilitas majorem vel minorem sortitur vim pro ejusdem magis aut minus necessaria ac immediata congruentia cum duplici juris fundamento superius recensito. Quo quidem sensu adfirmare possumus, jura pure humana, quorum origo ac radix directa lex tantum humana exstat, minus immutabilia esse quam jura naturalia, quæ in ipsa naturali lege radicitus sistunt.

5.^a Jus ergo, sub logica universitate conspectum ac veluti conceptus quibuslibet juribus particularibus communis, definiri potest: *potestas moralis atque inviolabilis aliquid agendi, prætermittendi, vel exigendi*. Dicitur potestas moralis, quia facultas seu libertas mere physica non sufficit ad rationem juris: quamvis enim physica facultas ac libertas insit mihi Petrum occidendi, non tamen moralis, eo quod hujusmodi actus opponitur ordini morali a lege æterna statuto meæque rationi noto. Sit aliter: *moralis* dicitur potestas ad ostendendum, quod, *quidquid præter moralem ordinem fit, nullatenus est juris objectum, neque jus statuere potest*. Reliqua definitionis verba explicatione non indigent post hæc tenus exposita: hoc tantum addendum puto, prædictam potestatem inviolabilem dici et esse, non quidem sub ratione tantum antea exhibita, sed etiam eo quod omne jus moralem importat vim, qua cæteros homines ad obsequendum inducat et obliget, vel ut quodammodo operam conferant ad ejusdem conservationem atque praxim, tum active, tum passive, sive affirmative, sive negative.

6.^a Cum indubium sit, jura ac officia sibi invicem respondere, non opus est universam eorum naturam exponere, extricatis jam juris origine, natura et attributis. Nihilominus notandum nobis videtur, quod, respectu hominis, jus poste-

rius officio haberi potest; nam in tantum inest homini fundamentale ac primum jus supra dictum circa necessaria ad ipsius cum Deo conjunctionem assequendam, in quantum et quia inest homini officium in Deum pergendi atque ad attingendum tendendi. Unde in ordine humano prius jure officium adest naturæ prioritate, licet temporis spatio simul utrumque concurrat.

Si autem ontologice atque absolute comparentur jus et officium, prius posteriori præcellere dicendum est, eo quod officia quælibet hominis præsupponunt jus Dei ad exigendam æternæ legis adimpletionem divinique in mundo consilii executionem, tamquam specialem ordinis moralis universalis ostensionem ac derivationem in mente divina præexistentis. In ordine igitur ontologico et absoluto jus officium præcellit, sicut Deus hominem, insunt enim Deo ad hominem jura, non tamen officia: in ordine autem relativo ac pure humano prius jure officium exstat, eo quod omne jus in homine officium supponit tendendi ad Deum tamquam ad ultimum finem.

ARTICULUS SECUNDUS

Juris divisio ac præcipue species.

Scientia juris inter complexiores annumeranda est, propter diversas species seu partes in ea nunc temporis distinguendas, quarum cuilibet sapientum labores ac disquisitiones manciantur. Porro liquet in elementari philosophiæ tractatu communem tantum juris notionem exponere satis esse, prout ethicam et legem naturalem spectat: quæ tamen generalis notio, etiam intra philosophiæ limina, perfectior atque scientiæ congruentior erit, si præcipuæ ipsius derivationes atque applicationes perpendantur, quibus potissimæ juris sectiones seu species constituuntur, sequentes videlicet:

Jus *publicum*, quod a nonnullis et *politicum* dicitur, proprius forsam nomen juris *publici-politici* sibi compararet,

quandoquidem Statum respicit tamquam custodem et moderatorem vinculorum inter publicam potestatem et societatis membra, imperantes, nempe, inter et imperatos. Quidquid sit et quocumque demum nomine nuncupetur, hujusmodi jure generatim continentur atque statuuntur principia ac leges, quæ definiunt exhibentque jura et officia Status et subditorum ad invicem, inter gubernantes et gubernatos in eadem societate aut gente.

Quoniam vero præfata principia ac leges directe respicere possunt tum *constitutionem* ipsam seu specialem societatis regendæ modum, tum rectam personarum ac rerum *administrationem*, tum denique ipsius *conservationem* et stabilitatem, triplex hinc iterum juris publici consurgit subdivisio, nempe:

Jus *constitutionale* sive proprie politicum, quod nihil aliud est quam principiorum ac regularum complexus, quibus et supremæ potestatis forma quavis in natione, et ejusdem regiminis ratio ac conditiones quoad auctoritatis exercitium, et jura simul atque officia potestatem habentium cæterorumque communitatis membrorum ad invicem præfinitur. Quod quidem jus, *prout in fieri* spectatum sive in primæva ipsius virtualitate, unum tantum est ac dici debet, utpote idem cum potestate suprema, quæ per se una atque indivisa est, sive ab uno, sive a pluribus exerceatur; si vero *in facto esse* (ut scholastici ajebant) spectetur, prout, videlicet, factum jam et existens, tamquam statutarum legum ad stabiliendas relationes politico-sociales, quæ in definitione tanguntur, complexus, multiplex sic dici potest, nec quidquam prohibet illud distingui in... a) *legislativum*, respiciens formam et conditiones, quibus tum statuendæ, tum abrogandæ sunt leges; b) *executivum*, ad principiorum legumque societatem moderantium adscriptionem attinens in quibuslibet statibus et ordinibus; c) *judiciale* demum, quo legales quævis disceptationes solvuntur inter communitatis membra circa civilia jura et officia; siquidem ad punitionem pœnarumque inflictionem pertinentia specialem juris partem constituunt.

Jus *administrativum*, quo leges ac consuetudines comprehenduntur, quibus constituuntur ac ordinantur relationes inter Statum, tamquam publicæ potestatis actorem, et societatis singularia membra; quod quidem jus complectitur communis ærarii injunctionem, exactionem ac impendia, beneficentiæ instituta, curam politiamque pro concordia servanda, scholas, lycea, proprietatum protectionem, etc.

Jus *pœnale*, cujus rationis actionisque est culpas ac delicta finire atque discernere, injungendo simul pœnas, quas delinquentes incurrunt. Patet equidem societatem exstare, immo nec concipi posse, nisi actus cohibeantur, qui eandem perturbare ac destruere possunt; quod idem est ac si diceretur, socialem ordinem nec subsistere nec servari posse, quin societas ipsa seu ipsius vices gerentes potestatem habeant sive jus stabiliendi leges, easque per pœnalem sanctionem inviolabiles efficacesque reddendi, quoad fieri possit. Unde inferri potest, jus pœnale non minus necessarium esse ac connaturale quam ipsa societas moderatrixque publica potestas, atque a Deo procedere tamquam principio et auctore, sicut et societas et publica potestas.

Et hæc quantum ad juris pœnalis originem quodammodo extrinsecam remotamque; nam quoad interius ejus fundamentum philosophicum et perfectum, missis circa hoc diversis sententiis ¹, collocandum nobis videtur in ratione

¹ Ya que en una filosofía elemental no cabe la discusión de las diferentes teorías acerca de este punto, indicaremos las principales, las mismas que el Sr. Pou y Ordinas resume acertadamente en los siguientes términos: "Muchas son las opiniones que los publicistas han emitido sobre el fundamento del derecho de penar, que lo es á la vez del derecho penal. Algunos lo hacen derivar del derecho de venganza, como si la venganza, pasión reprobable en el individuo, pudiera ser plausible en la sociedad y servir de base á una institución de derecho. La palabra *vindicta*, y más si se le agrega el adjetivo *pública*, debe ser borrada del diccionario como significativa de algo digno de respeto.

Los filántropos sólo admiten como legítima una pena en

expiationis, juxta quam, quicumque sociali contrariatur ordini, hujusce actionem vel potius *reactionem* sustinere cogitur, ad statuendum justitiæ et ordinis equilibrium, a criminosa læsum aut labefactatum.

Quod revera haud sic intelligendum est, ut, jus infligendi pœnas jure etiam servandæ tuendæque societatis huic insito non niti, existimetur; hoc tamen fundamentum, licet legitimum ac verum, non ita celsum atque perfectum, nec præsertim adeo universale est, quam quod in piaculi ratione sistit. Jus tutaminis non quidem ad innocui punitionem protrahitur sub possibili supposito concursione utriusque termini, quod in lege piaculi locum habere nequit. Paucis verbis: pœnale jus jure socialis tutelæ ac ethico-methaphysica expiationis lege simul innititur. Cum vero istiusmodi jus et lex nihil aliud demum sint quam partiales communis ordinis rivi adjudicationesque, præsertim vero justitiæ æterni ordinis, immutabilis ac universalis; inde est, quod in sensu strictus pbilosophico pœnalis juris fundamentum primævum ac es-

cuanto conduce á la corrección del culpable; pero si es verdad que en la pena, como veremos, y en cuanto posible sea, debe procurarse la enmienda y mejora moral del delincuente, es también cierto que no se le castiga por su interés personal. En este sistema de la pena puramente *medicinal* quedan sacrificados á la utilidad del individuo culpable, que al fin es sólo un miembro de la sociedad, los intereses generales de ésta, que es el todo; y además son desatendidos los fueros superiores de la justicia...

Otra teoría deriva el derecho de penar del contrato social, suponiendo que los hombres, al entrar en sociedad, consintieron en que se les impusiesen penas por los actos que ejecutasen contrarios al interés general...

Otro sistema funda la facultad de imponer penas en el derecho que á la sociedad asiste de defenderse contra los futuros delinquentes por medio de la intimidación... Este sistema, llamado también de la *coacción psicológica*, aisladamente considerado, se convierte en un sistema utilitario, y puede conducir al establecimiento de una legislación draconiana, y hasta al castigo del inocente." *Prolegóm.*, pág. 202, edic. 2.^a

sentiale ordo ipse æternus justitiæ est, tamquam communis Universi ordinis revelatio, ut docet D. Thomas: *Ad ordinem universi pertinet ordo justitiæ, qui requirit, ut peccatoribus pœna inferatur.*

Quoad pœnale jus, prout et in cæteris juris partibus, non potest quin agnoscat absque injustitia influxus beneficis Ecclesiæ sive christianæ religionis: cujus quidem disciplina, instituta, exempla, efficaciter contulerunt ad conciliandum cum justitiæ fundamentis humaniusque pariter reddendum romani juris corpus quoad mulierem, filium, pauperes, servos; quemadmodum et ad damnatorum victorumque emendationem ac renovationem, ad judiciorum Dei (vulgo dictorum) derogationem, ad singularium certaminum legalem exprobrationem et eradicationem; dum etiam provida statuta præfiniebat circa usum jusjurandi, testium admissionem ac qualitates, asyli dies et loca, cum aliis quibusdam institutis ac consuetudinibus pro mitescendis romanarum legum sæviis immitibusque borealium gentium usibus.

Jus *internationale*, quod et *jus gentium* dicitur, definiri potest: *collectio sententiarum ac regularum relationes moderantium inter diversos Status sive nationes.*

Præcipui fontes juris internationalis sunt naturalis lex aut jus, una cum diversorum populorum pactis seu fœderibus. Quamvis, ut supra habitum est, humanæ quæcumque leges aliquatenus a naturali proflant, præsertim vero peculiarique ratione hoc idem de jure gentium asserendum est, quippe in pluribus ejus sententiis regulisque nihil aliud efficitur quam adscribere per analogiam et transferre ad politico-moralem communitatis personalitatem, quod pro humano individuo lex naturæ præscribit. Sic, ex. gr., si internationali juri opponitur Statum Statui nocere in se vel in ipsius nomen gerentibus circa res aut honorem, ita ut hujusmodi nocumentum aut injuria legitimum bellum reddat, hoc ideo est, quia Status habetur ut persona quædam moralis, quæ subjicitur legi naturali prohibenti, ne quis alteri damnum inferat.

Hinc sequitur, definitiones ac formulas, quibus juri gen-

tium tamquam origo tribuitur nationum voluntas et fœdera, necessaria mutilatione atque defectu laborare¹; nam jus gentium, in primis potissimeque, tamquam naturalis juris deductio quædam et applicatio existimandum est quoad nonnullas ejusdem præscriptiones ac regulas. Quo quidem sensu jus gentium et *naturale* dici potest, et *positivum*, quippe utriusque conditionum seu naturæ particeps; unde cumulatim sumptum, prout principia omnia, regulas et sententias illud integrum reddentes, amplectitur, *mixti* ex naturali ac positivo cognomen notionemque sibi merito vindicaret.

Propria atque specifica (ut ita dicam) internationalis juris sanctio bellum est, quod plerumque ob transgressionem aliquam juris gentium principiorum regularumve veram aut speciosam lacessitur. Quoniam jurium officiorumque bellum spectantium expositio in tractatu de jure, non tamen in elementari philosophia proprium sortitur locum, præcipuas tantummodo conditiones ac circumstantias, quæ illud commitari debent, innuemus, videlicet:

a) Ut bellum *justum* sit, vel potius, ut ejus causa seu causæ morali justitiæque ordini consonæ veniant, adeoque graves, quo magna bello adjuncta pericula stragesque rependantur.

¹ Quem porro defectum incurrit inter alios Grotius ipsemet, qui jure vel injuria institutor dicitur juris gentium, quod sic definit: *Quod gentium omnium aut multarum voluntate vim obligandi accepit*. Præter ac citra quodlibet pactum omnemque humanam voluntatem, numquam non instabit obligatio non alteri populo seu ejus personam gerentibus nocendi aut injuriam inferendi.

Dixi *jure vel injuria*, quoniam concelebrati libri *De jure belli et pacis* auctor, siquidem indubie jus gentium in scientificam formam redegerit, ejusdem principia ac regulas compilando atque in disciplinæ corpore ordinans, non minus certo constat, majorem præcipuamque horum summam edoctam jam antea inveniri in scriptis Victoris, Dominici Soto et Suarez.

b) Ut sit *necessarium*, ut scilicet, antequam ad illud deveniatur, quod equidem velut desperationis consilium arbitrandum est, pacis viæ omnes tententur.

c) Ut ejus *indictio* atque directio ab his tum singulariter, tum conjuncte fiat, quibus hujusmodi competat jus, pro cuiusque populi peculiari forma, politicaque constitutione ac juribus seu legibus.

d) Ut *pacificum sit ex parte finis*, ad obtinendam, nempe, firmam justamque pacem ordinatum; nam, ut D. Augustinus aiebat *bellum geritur, ut pax acquiratur*.

e) Ut demum *temperatum ex parte victoriae* evadat, sive ut victor nullatenus victoria abutatur, nec bello durante desæviens in hostes præter necessitatem, præcipue vero adversus privatos populi cives, nec jam confecto sævas nimium iniquasque leges injungat; nam, ut scite congruenterque animadvertit P. Victoria, victorem in fine belli judicem sese existimare oportet, inter utrasque certantes gentes considerentem sententiamque sic ferentem, ut christiana in victoriae usu modestia ac moderate se conferat, non autem tamquam accusator: ita ut genti injuste impetitæ æque satisfactum habeatur, quin tamen ultra modum culpabilis victæque pœna injungatur, eo magis (addit prælaudatus theologus hispanus)¹, quia plerumque belli culpa ex parte principum seu rectorum evenire solet.

Christianæ religionis beneficis influxus quoad jus pœnale, de quo supra apertiori apparet perspicuitate circa inter-

¹ Notatu digna valde exstat disceptatio seu relectio præclari hujus theologi circa jus belli, ubi notiones conceptusque ubertim affluunt scriptorem perhibentes, qui ultra proprium sæculum videbat, cui quidem dissertationi finem ponit triplex regula sive canon rem in compendium redigens, quorum tertius sic habet: "Tertius canon: Parta victoria et confecto bello, oportet, moderate et cum modestia christiana victoria uti; et oportet, victorem existimare, se judicem sedere inter duas respublicas, alteram, quæ læsa est, alteram, quæ injuriam fecit, ut non tamquam accusator, sed tamquam judex sententiam ferat, qua satisfieri quidem pos-